

Begaafd in Talent

Congres over hoogbegaafde leerlingen
in de klas en in de school

19 en 20 april 2007

Congreshotel Van der Valk, Eindhoven

 cps

slo

Begaafd in Talent

Elke twee jaar organiseert het Landelijk Informatiepunt Hoogbegaafdheid een landelijk congres rond het thema hoogbegaafdheid. Evenals in 2005 heeft CPS *onderwijsontwikkeling en advies*, in samenspraak met SLO, voor 2007 een programma opgesteld voor twee dagen. De werktitel van dit congres is 'Begaafd in Talent'.

Met plezier presenteren we hierbij het programma van het tweedaagse congres.

Er zijn verschillende inleiders van workshops en gast-sprekers voor de lezingen uitgenodigd die samen met u dieper in zullen gaan op manieren om als school en als leraar uw onderwijs meer op (hoog)begaafde leerlingen af te stemmen.

Er is toenemende aandacht voor talent en voor de maatschappelijke en economische noodzaak geen talent verloren te laten gaan. Daarom is in het congresprogramma aandacht voor bevindingen uit onderzoek en uit de praktijk over effecten van versnellen, over meervoudige intelligentie, over hersenonderzoek, over ontwikkeling van sociale vaardigheden en over emotionele intelligentie.

Vanuit het Ministerie van OCW zal een inleiding worden verzorgd over beleid rond hoogbegaafdheid.

Ook dit keer is een aantal internationale deskundigen bereid gevonden een bijdrage te leveren aan ons landelijke congres over hoogbegaafdheid. Op de eerste dag is er een avondprogramma met een lezing van Professor Joyce VanTassel Baska. Op beide dagen kunt u in het middagprogramma ook kiezen voor een lezing naast een groot aantal workshops.

En... dankzij een stimuleringsbijdrage van het Ministerie van OCW zijn de deelnamekosten lager dan voorgaande jaren.

Er is de mogelijkheid te overnachten in het congres-hotel. Dit kunt u aangeven op het inschrijfformulier. Wij wensen u een leerzaam en interessant congresbezoek toe.

Greet de Boer

Landelijk Informatiepunt Hoogbegaafdheid

CPS, Amersfoort
SLO, Enschede

Hoofdlezingen

- 1. Prof. Dr. Jelle Jolles:** *Bouwen aan het brein: over talenten en creativiteit in relatie tot hersenen en cognitieve ontwikkeling*; Instituut Hersenen & Gedrag, Universiteit Maastricht
- 2. Prof. Robert Sternberg:** *Teaching to Achieve Success for all Students*, videopresentatie; Dean of the School of Arts and Sciences, Tufts University, Medford
- 3. Prof. Joyce VanTassel Baska Ed.D:** *Designing curriculum for gifted learners: lessons learned from a decade of research*; Jody and Layton Smith Professor in Education and Executive Director, Center for Gifted Education, College of William and Mary, President National Association for Gifted Children
- 4. Dr. Marion Porath:** *Social development by gifted children*; Department of Educational and Counselling Psychology, and Special Education, The University of British Columbia, Vancouver, Canada
- 5. Dr. Willy Peters:** *Ik zie, ik zie, ik zie wat ik wil zien*; CBO Nijmegen

Inleiding

Drs. Hans van der Vlugt, namens Ministerie OCW:
Hoogbegaafdenbeleid

Sublezingen

- 1. Drs. Robin Plüger:** Gaesdoncker Beratungsstelle für Begabtenförderung, Goch: *Identificatie van Multiple Intelligentie(s): Kunnen wij dat? Implicaties voor het dagelijks onderwijs*
- 2. Prof. Valsa Koshy:** *Working with Younger Gifted Children 4-7*; Able Children's Education Centre at Brunel University, London
- 3. Dr. Dorien Hamstra en Drs. Greet de Boer:** *Begaafdheidsprofiel scholen in het basis- en voortgezet onderwijs*; CPS Amersfoort
- 4. Dr. Lianne Hoogeveen:** *Van (on)aangepaste leerling naar (aan)gepast onderwijs*; CBO Nijmegen

Het programma

19 april 2007

20 april 2007

Tijd	Programma onderdeel + sprekers	Tijd	Programma onderdeel + sprekers	
9.00-9.30	Inschrijving en opening materialenmarkt	9.00-9.30	Inschrijving en opening materialenmarkt	
9.30-9.50	Openingswoord dagvoorzitter: Greet de Boer, CPS Amersfoort: <i>Begaafd in Talent</i>	9.30-9.40	Openingswoord dagvoorzitter: Greet de Boer, CPS Amersfoort	
10.00-11.15	Hoofdlesing 1 Jelle Jolles: <i>Bouwen aan het brein; over talenten en creativiteit in relatie tot hersen- en cognitieve ontwikkeling</i> Instituut Hersenen en gedrag, Universiteit Maastricht	9.40-10.50	Hoofdlesing 4: Marion Porath, University of British Columbia, Vancouver: <i>Social development by gifted children</i>	
11.15-11.45	Koffiepauze en lopen naar de zalen	10.50-11.15	Inleiding Hans van der Vlucht, namens Ministerie OCW: <i>hoogbegaafdenbeleid</i>	
11.15-11.45	Koffiepauze en lopen naar de zalen	11.15-11.45	Koffiepauze en lopen naar de zalen	
11.45-13.00	Sublesing 1: Robin Plüger, Gaesdoncker Beratungsstelle für Begabtenförderung, Goch: <i>Identificatie van Multiple Intelligentie(s): Kunnen wij dat? Implicaties voor het dagelijks onderwijs.</i>	Workshopronde 1: 1. Els Schrover en Lianne Hoogeveen CBO Nijmegen: <i>Vooruitwerklab PO en VO</i> 2. Wim Meijer: <i>Hoe kunnen interne begeleiders hoogbegaafde kinderen in het PO effectief begeleiden?</i> 3. Willy Peters, CBO Nijmegen: <i>Onderpresteren in het VO</i> 4. Miriam Groensmit Stedelijk Gymnasium Nijmegen: <i>Motiveren van begaafde leerlingen</i> 5. Truus van der Kaaij en Frank de Mink: <i>Denken over denken, verrijkingsmateriaal vanaf 12 jr.</i> 6. Alja de Bruin, Leiderdorp en Marieke Schuurman, MIB, Utrecht: <i>Freestyle: een training voor begaafde leerlingen in klas 1 en 2 van het VO</i> 7. Mia Frumau van Pinxten Vught: <i>Gave peers: Samen leren omgaan met begaafdheid</i> 8. Judith te Boekhorst, Expertis/SLO: <i>Verrijken werken aan doelen en vaardigheden in PO</i>	11.45-13.00	Sublesing 3: Dorien Hamstra en Greet de Boer, CPS Amersfoort: <i>Begaafdheidsprofiel scholen in het basis- en voortgezet onderwijs</i>
13.00-14.00	Lunchpauze	13.00-14.00	Lunchpauze	
14.00-15.15	Hoofdlesing 2: Robert Sternberg, Dean of the School of Arts and Sciences, Tufts University, Medford: <i>Teaching to Achieve Success for all Students</i> , videopresentatie	14.00-15.15	Hoofdlesing 5: Willy Peters, CBO Nijmegen: <i>Ik zie, ik zie, ik zie wat ik wil zien</i>	
15.15-15.45	Thee- en koffiepauze en lopen naar de zalen	15.15-15.45	Thee- en koffiepauze en lopen naar de zalen	
15.45-17.00	Sublesing 2: Valsa Koshy, Able Children's Education Centre at Brunel University, London: <i>Working with Younger Gifted Children 4-7</i>	Workshopronde 2:	15.45-17.00	Sublesing 4: Lianne Hoogeveen, CBO Nijmegen: <i>Van (on)aangepaste leerling naar (aan)gepast onderwijs</i>
17.00-18.00	Drankjes en snacks	17.00-18.00	Drankjes en snacks	
18.00-20.00	Diner	18.00-20.00	Geen diner en avondprogramma	
20.00-21.15	Hoofdlesing 3: Joyce VanTassel Baska, Ed.D., Jody and Layton Smith Professor in Education and Executive Director, Center for Gifted Education, College of William and Mary, President National Association for Gifted Children: <i>Curriculum provision for able and talented pupils</i>			

dag één

1. Vooruitwerkclub

Els Schrover en Lianne Hoogeveen, Centrum voor Begaaafdheidsonderzoek, Radboud Universiteit, Nijmegen

Doelgroep

Leerkrachten PO en VO, zorgcoördinatoren, leerlingbegeleiders

Korte omschrijving

In deze workshop wordt het Vooruitwerkclub gepresenteerd: een klasje voor 10-12 hoogbegaafde leerlingen, die eenmaal in de week twee uur op het CBO komen om te 'leren leren'.

De volgende onderwerpen komen aan bod:

- theoretische achtergrond
- denk- en leerstijlen
- aanbod voor PO en voor VO
- onderzoek naar de effectiviteit van de klas
- opzet en werkwijze
- voorbeelden

2. Hoe kunnen interne begeleiders hoogbegaafde kinderen in het PO effectief begeleiden?

Wim Meijer, Rijksuniversiteit Groningen

Doelgroep

Leerkrachten PO, interne begeleiders, schoolleiders PO, onderwijsbegeleiders, zorgcoördinatoren

Korte omschrijving

Is hoogbegaafdheid een probleem in het onderwijs? Ja, zeggen velen. Zij weten dat uit eigen ervaring. Of ze noemen voorbeelden van mensen die zich gemengd voelen door het onderwijs of in conflict zijn geraakt met leerkrachten. Nee, zeggen veel anderen. Zij beweren dat van hoogbegaafdheid ten onrechte een probleem gemaakt wordt. Hoogbegaafd is in hun ogen een synoniem van probleemloosheid. Kortom, het antwoord op de vraag is niet eenduidig. Of anders gesteld: het is een lastige vraag. Misschien is het beter om een andere vraag te stellen: waarom levert het onderwerp 'hoogbegaafdheid' zo vaak discussies op in het onderwijs en waarom maakt het zoveel emoties los en escaleren problemen regelmatig?

In deze presentatie stellen we ons op het standpunt dat een hoogbegaafde leerling in het basisonderwijs geen zorgleerling behoort te zijn. Een hoogbegaafde leerling kan net als ieder ander kind wel of niet problemen ondervinden in het onderwijs. Dat sommige hoogbegaafden toch problemen ondervinden, heeft eerder te maken met onbegrip en miscommunicatie dan met hoogbegaafdheid. Net als bij alle andere leerlingen hoort het oplossen van misinteracties tussen leerling- en schoolfactoren centraal te staan. En dat lukt het beste als de groepsleerkracht een 'begeleider' consulteert. Interne begeleiders kunnen daarom een cruciale rol spelen.

We doen verslag van een samenwerkingsproject (CPS en RuG) dat in opdracht van de overheid werd opgezet om na te gaan in hoeverre interne begeleiders een bijdrage kunnen leveren aan het vergroten van kennis over hoogbegaafdheid. In het project ELB en Hoogbegaafdheid, *Effectieve leerlingbesprekingen als strategie om kennis omtrent hoogbegaafdheid in het basisonderwijs te vergroten* (De Boer, Loman, Meijer en Top, 2005), kozen

we er niet voor om voor de zoveelste keer een cursus te ontwikkelen over hoogbegaafdheid of een specifiek programma voor hoogbegaafde leerlingen. We gingen ervan uit dat dergelijke informatie voldoende voorhanden is. In dit project zochten we aansluiting bij de alledaagse werkelijkheid van de school en bij de specifieke taak van interne begeleiders om groepsleerkrachten te begeleiden.

We vroegen ons af in welke situaties een interne begeleider kan terechtkomen vanaf het moment dat een groepsleerkracht zijn zorgen kenbaar maakt over een individuele leerling. We raadpleegden talrijke deskundigen om te achterhalen wat het speciale is van begeleidingssituaties waarin het gaat om een groepsleerkracht van een hoogbegaafde leerling. Op basis van die inzichten ontwierpen we oefensituaties voor interne begeleiders.

Tijdens de presentatie bespreken we de belangrijkste resultaten van een intensieve pilot die we uitvoeren met een aantal ervaren en minder ervaren interne begeleiders. We simuleerden verschillende situaties. Hoe reageer je op een leerkracht die op voorhand al aangeeft niet met hoogbegaafde leerlingen te kunnen omgaan? En omgekeerd: hoe herken je als interne begeleider mogelijke hoogbegaafdheid in een gesprek met een leerkracht die dat zelf niet herkent. En hoe reageer je daarop? Wat doe je als een leerkracht er blijk voor doet niet eens te zijn met de denkbeelden van ouders over de hoogbegaafdheid van hun kind? De resultaten wijzen erop dat interne begeleiders geen superspecialisten op het gebied van hoogbegaafdheid hoeven te zijn om leerkrachten, die zich zorgen maken om hoogbegaafde leerlingen, goed te kunnen begeleiden. Zij kunnen met behulp van ELB, een op de groepsleerkracht gerichte begeleidingsmethode, misinteracties in het onderwijs verhelpen en escalatie van problemen voorkomen.

3. Onderpresteren in het VO

Willy Peters, Centrum voor Begaaafdheidsonderzoek, Radboud Universiteit Nijmegen

Doelgroep

Docenten VO, zorgcoördinatoren, leerlingbegeleiders, mentoren, schoolleiding, leerplichtambtenaren, onderwijsbegeleiders VO

Korte omschrijving

In deze workshop zal worden ingegaan op concrete voorbeelden van onderpresterende hoogbegaafde middelbare scholieren. Getracht zal worden om aan de hand van door deelnemers zelf ingediende casussen te leren hoe algemene uitgangspunten in de begeleiding van de hoogbegaafde onderpresteerder en actuele omstandigheden op elkaar kunnen worden afgestemd. Uitgangspunt in de begeleiding is het concept dat op de vorige conferentie is voorgesteld. Voor deelnemers die dat niet hebben bijgewoond is de tekst daarvan beschikbaar. Tijdens de workshop zal eerst nog bij de uitgangspunten worden stilgestaan.

Vervolgens zal worden getracht passende (geen pasklare!) oplossingen te bedenken bij de ingediende casussen. Deelnemers aan de workshop kunnen tot uiterlijk vier weken voor de conferentie hun casus indienen. Voor het indienen is een formulier beschikbaar dat op aanvraag verkregen kan worden via de website van het CBO, via de website van CPS of door een mail te sturen aan m.westerhof@cps.nl

4. Motiveren van begaafde leerlingen

Miriam Groensmit, Stedelijk Gymnasium Nijmegen

Doelgroep

Docenten VO, mentoren, zorgcoördinatoren, ouders, onderwijsbegeleiders VO

Korte omschrijving

Op het Stedelijk Gymnasium Nijmegen is het draaieurmodel van Renzulli de basis voor het Verbredingsproject. Daarnaast zijn twee trajecten voor motiverend coachen ontwikkeld (het POP- en TOP-project).

Het verbredingsproject:

Leerlingen kunnen op eigen initiatief de klas verlaten om aan een eigen project te gaan werken. Het resultaat wordt op het einde van het schooljaar gepresenteerd op de Verbredingsmarkt (V-markt).

Het POP-project:

Het persoonlijk ontwikkelingsplan, probeert in een één op één situatie de leerling bewust te maken van zijn kwaliteiten. Hierdoor leert hij die in te zetten onder andere voor het schoolse leren.

Het TOP-project:

Het toekomstgericht ontwikkelingsplan, probeert leerlingen te stimuleren om in groepsverband elkaar te inspireren, elkaars motivatie op te wekken en zo in flow te komen.

De drie projecten zijn dermate flexibel, dat iedere school de projecten kan toepassen op de eigen situatie.

5. Denken over denken, verrijkingsmateriaal vanaf 12 jaar voor talentvolle en hoogbegaafde leerlingen

Truus van der Kaaij en Frank de Mink

Doelgroep

Docenten VO, mentoren, leerlingbegeleiders, ouders, onderwijsbegeleiders VO

Korte omschrijving

Waarom Denken over Denken in ons onderwijs?

Talentvolle en hoogbegaafde leerlingen denken, zoals is gebleken (Antti Räsänen, ECHA-conferentie 2006), opvallend veel vaker dan anderen (53%) over meer fundamentele vragen na. Dergelijke vragen zijn vakoverstijgend en komen in de bestaande lessen slechts incidenteel aan de orde.

1. *In ons onderwijs leren we niet denken:*

In Nederland wordt, in tegenstelling tot andere landen, in het onderwijs nauwelijks planmatig aandacht besteed aan de ontwikkeling van het denken (J. Hamers en M. Overtoom: Teaching Thinking in Europe).

2. *In ons onderwijs leren we niet om de gevolgen voor onszelf na te gaan van de kennis die we vergaren:*

In de Science van 20 oktober 2006 lezen we dat de wiskunde-prestaties van vrouwen beter zijn als ze tussendoor wetenschappelijke teksten lezen waarin staat dat de wiskunde-prestaties bij vrouwen worden bepaald door opvoeding. Daar waar in de teksten tussendoor stond dat de aanleg voor wiskunde bepalend is voor hun prestaties, scoorden de vrouwen slechter. Wetenschappelijke theorieën die zich vastzetten in ons denken bepalen ons gedrag als self-fulfilling prophecy.

3. *In ons onderwijs leren we niet denken over levenskunst:* Klamer (cultureel-econoom) spreekt (NRC 14.10.06), in navolging van Layard (in zijn boek Happiness, 2005), over de noodzaak van onderwijs in waarden. Basiswaarden zijn bijvoorbeeld, dat mensen gelijkwaardig zijn en respect verdienen en komen tot uitdrukking in het leren van strategieën voor samenwerking. Layard doelt ook op omgaan met eigen en andermans gevoelens en op het besef dat je gelukkiger bent als je belangstelling toont voor anderen.

Het verrijkingsmateriaal besteedt aandacht aan denkontwikkeling in vijf domeinen:

1. kritisch en filosofisch denken: kennistheorie, wetenschapsleer, ethiek, logica, argumentatieleer, retorica
  2. denken over jezelf (emoties, plannen maken) en anderen (empathie, conflict bemiddeling)
  3. creatief denken en denken in beelden
  4. denken over leren, metacognitie
  5. denken over systemen, waarden en levensovertuiging
- Het boek "Denken over Geluk" is inmiddels verkrijgbaar. Er is voor meewerkende scholen en leerkrachten een grote verzameling lesmateriaal beschikbaar.

6. Freestyle: een training voor begaafde leerlingen in klas 1 en 2 van het VO

Alja de Bruin-de Boer Advies, Diagnostiek en Begeleiding begaafde kinderen, Leiderdorp en Marieke Schuurman-van der Heyden, MIB, Utrecht

Doelgroep

Docenten onderbouw VO, mentoren, zorgcoördinatoren, leerlingbegeleiders, onderwijsbegeleiders, ouders, leerlingen

Korte omschrijving

In klas 1 en 2 van het voortgezet onderwijs krijgen veel begaafde leerlingen een positieve impuls wat betreft leerstof en sociale omgeving. Na een eerste enthousiaste reactie hebben sommige begaafde leerlingen daar echter moeite mee.

In onze training besteden wij op drie vrijdagen (gespreid over enkele maanden) aandacht aan de individuele leerstijl, het herkennen en omgaan met eigen emotie, faalangstreductie, rolverdeling binnen groepsprocessen. Tijdens het intakegesprek stellen we in samenspraak de leerdoelen per deelnemer vast. De bijeenkomsten hebben een vaste structuur en na de eerste en tweede bijeenkomst is er een huiswerkopdracht.

We betrekken de ouders bij de training door middel van twee ouderbijeenkomsten en het laten invullen van vragenlijsten. Ook de contactpersoon op school, de mentor, vult op ons verzoek voorafgaand aan en na afloop van de training een vragenlijst in. Na de eerste twee scholingsdagen observeert de mentor de leerling aan de hand van een opdracht.

In de lezing/workshop kunnen deelnemers kennismaken met een deel van het materiaal, de aanpak en onze ervaringen.

dag twee

7. Gave peers: samen leren omgaan met begaafdheid

Mia Frumau - van Pinxten, *Praktijk voor eerstelijnspsychologische hulpverlening*, Vught Edith van Huijkelom, *Psychologenpraktijk van Huijkelom, Oisterwijk Centrum voor Begaafdheidsonderzoek*, Radboud Universiteit, Nijmegen

Doelgroep

Geen specifieke doelgroep, voor iedereen die geïnteresseerd is

Korte omschrijving

Sommige kinderen stoppen met taken als deze (te) moeilijk worden. Ze blokkeren bij de gedachte dat ze misschien zouden kunnen falen. Ze hebben weinig ervaring met falen, kunnen dit niet hanteren en daarom gaan ze mogelijk falen uit de weg. Hierdoor kan angst om te falen ontstaan. Sommige kinderen vervelen zich heel erg op school en soms ook thuis. Ze hebben veel meer stimulering nodig dan geboden wordt door de omgeving. Hoewel deze kinderen vaak erg creatief zijn, weten ze hier niet mee om te gaan. Sommige kinderen hebben al veel negatieve ervaringen opgedaan in het contact met leeftijdgenoten. Vaak stellen ze zich zo dominant of juist sociaal wenselijk op, dat ze daardoor weinig (echte) contacten hebben. Ze dreigen sociaal geïsoleerd te raken. Sommige kinderen nemen zoveel waar, pikken zoveel informatie op vanuit de omgeving, dat ze er door (over)belast raken. Voor deze groep kinderen en jongeren hebben we een cursus / kortdurende groepstherapie ontwikkeld in 1991. Vanaf 1992 begeleiden we tweemaal per schooljaar een groep kinderen. We komen tweewekelijks bij elkaar. We maken gebruik van groepsgesprekken, rollenspelen, creatieve uitingsvormen, spellen en klussen om onze doelen te bereiken. Beoogde doelen zijn het beter om leren gaan met ervaringen van falen; leren meer vertrouwen te hebben in eigen kunnen; een beter beeld krijgen van eigen sterke en minder sterke kanten; beter leren omgaan met overgevoeligheid door hoge opname van informatie vanuit de omgeving; leren omgaan met verveling; op een positieve manier contacten leren leggen en onderhouden met andere begaafde kinderen en opbouwen van een meer positief en reëel zelfbeeld. U wordt geïnformeerd over de gang van zaken tijdens deze cursus. Ook krijgt u informatie over Gave Peers-cursussen waaraan alleen kinderen met een stoornis in het autistisch spectrum deelnemen. Tot slot kunt u zelf ervaren wat de kinderen doen door middel van een creatieve opdracht.

8. Verrijken: werken aan doelen en vaardigheden in PO

Judith te Boekhorst, *Expertis / SLO, Enschede*

Doelgroep

Leerkrachten PO, interne begeleiders, zorgcoördinatoren, leerlingbegeleiders, onderwijsbegeleiders

Korte omschrijving

Bij verrijken gaat het om het aanbieden van leerstof die een beroep doet op de specifieke leereigenschappen van een (hoog)begaafde leerling. Maar niet alle (hoog)begaafde kinderen zijn hetzelfde. Ieder kind is uniek! Als we onderwijs op maat willen bieden, zullen we dus moeten uitgaan van de capaciteiten en behoeften van de individuele (hoog)begaafde leerling. Bij het inrichten van verrijkingsonderwijs voor (hoog)begaafde leerlingen – of dat nu in de klas of buiten de klas gebeurt – betekent dit dat een plan van aanpak / handelingsplan wordt opgesteld waarin doelen en vaardigheden worden opgenomen. Verrijkingsmethoden en –materialen kunnen op deze wijze doelgericht worden ingezet.

9. Working with gifted learners in the verbal arts

Joyce VanTassel Baska Ed.D., Jody and Layton Smith Professor in Education and Executive Director, Center for Gifted Education, College of William and Mary, President, National Association for Gifted Children

Doelgroep

Geen specifieke doelgroep, voor iedereen die geïnteresseerd is

Korte omschrijving

De workshop is een vervolg op haar lezing van donderdagavond "Designing curriculum for gifted learners: lessons learned from a decade of research", waarvan hier een korte omschrijving:

This presentation will focus on the use of the Integrated Curriculum Model (ICM) to develop units of study that have demonstrated important learning outcomes for gifted learners in the area of higher level thinking. It will share relevant teaching and learning strategies contributory to student learning gains, assessment tools employed, and teacher preparation models. Research findings for both students and teachers will be woven into the presentation.

The workshop "Working with gifted learners in the verbal arts" will feature key learning strategies in language arts that promote literary analysis skills, persuasive writing skills, and research.

10. (Te) jong naar het VO?

Een onderzoek naar de ervaringen van twee of meer keer versnelde leerlingen in het VO en de ervaringen van hun ouders

Leonieke Boogaard, Specialist in Gifted Education, Amersfoort

Doelgroep

Scholen PO en VO, ouders, zorgcoördinatoren, onderwijsbegeleiders, leerplichtambtenaren

Korte omschrijving

Wanneer scholen en ouders voor de vraag staan of een leerling voor de tweede of zelfs derde maal moet versnellen, ervaren ze dit vaak als een dilemma. Aan de ene kant is er de zorg dat niet versnellen schadelijk kan zijn voor de cognitieve ontwikkeling van het kind, maar aan de andere kant is men bang dat meermaals versnellen niet goed is voor de sociale en emotionele ontwikkeling.

In dit verband wordt meestal de puberteit, en dus het voortgezet onderwijs, genoemd als het moment waarop problemen zullen optreden. De zorg om de sociale ontwikkeling blijkt, zeker bij leerkrachten, het zwaarst te wegen en de belangrijkste reden

om een volgende versnelling af te raden. Om te kijken of die zorg terecht is, zijn in dit onderzoek leerlingen die wel twee of drie maal versneld zijn en al enige tijd in het voortgezet onderwijs zitten of dit net hebben afgerond en hun ouders gevraagd naar hun ervaringen. Hierbij is met name ook gevraagd naar relaties en vriendschappen met klasgenoten.

11. Uitdaging voor peuters en kleuters, is dat nodig?

Gerda Nuijten, Edux onderwijsadviseurs, Breda

Doelgroep

Leerkrachten PO, peuterleid(st)ers, interne begeleiders, leerling-begeleiders, ouders

Korte omschrijving

Kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong hebben minder materiaal tegelijk nodig. Het is van groot belang dat zij leren alle mogelijkheden van dat specifieke materiaal te ontdekken. Maar jonge kinderen zoeken ook uitdaging en veel contact met hun omgeving. Hoe stimuleer je dat in het spel? Hoe u als ouder of leerkracht / leidster bij deze ontdekkende fase kan helpen, staat centraal in deze workshop.

Aan de hand van uw vragen, en aan de hand van uitdagende materialen en opdrachten, geef ik deze workshop een speels, maar leerzaam karakter!

12. De invloed van emotionele intelligentie op het levenssucces van hoogbegaafde adolescenten

Mia Frumau-van Pinxten, Jan J.L. Derksen en Willy A.M. Peters, Sociale Wetenschappen, Radboud Universiteit Nijmegen

Doelgroep

Geen specifieke doelgroep, voor iedereen die geïnteresseerd is

Korte omschrijving

Cognitieve hoogbegaafdheid correspondeert niet noodzakelijk met rendement of later geluk in het leven.

Volgens Robinson, Reis, Neihart & Moon (2002) beïnvloedt intellectuele hoogbegaafdheid het psychologische welbevinden van mensen. Het is een uitdaging voor hoogbegaafde kinderen om zich succesvol te ontwikkelen, zowel op cognitief als op sociaal en emotioneel vlak. De psychologische uitkomsten kunnen voor de hoogbegaafden positief maar ook negatief uitvallen. Neihart et al. (2002) verwachten dat deze uitkomst afhangt van drie factoren, die samenhangen: "de aard van de begaafdheid, de mate waarin onderwijs aansluit en persoonlijke karakteristieken". Freeman (2001) vond in haar onderzoek dat de specifieke problemen die geassocieerd worden met hoogbegaafdheid vooral gemaakt werden door anderen.

In dit onderzoeksproject willen we de verschillende aspecten van niet-academische intelligentie en van persoonlijkheidsfactoren bij de hoogbegaafde adolescent onder de aandacht brengen. We richten ons vooral op emotionele intelligentie omdat dit goed past bij de algemene bevindingen dat emotionele intelligentie belangrijker is voor zelfontplooiing dan cognitieve intelligentie. We besteden ook aandacht aan creativiteit, praktische intelligentie, motivatie, persoonlijkheidsfactoren, ego-ontwikkeling, cognitieve coping, krachten & moeilijkheden en aan stressvolle levensomstandigheden.

Het levenssucces van deze jongeren is gemeten op sociaal, emotioneel en cognitief gebied. De hoogbegaafde jongeren worden vergeleken met begaafde en bovengemiddeld intelligente jongeren op het moment dat ze in de tweede klas en nog eens als ze in de vierde klas van het voortgezet onderwijs zitten.

Dit is een lopend onderzoek. U wordt op de hoogte gebracht van de huidige stand van zaken.

13. Critical Thinking for Gifted Students 11-14

Valsa Koshy en Carole Portman-Smith, Able Children's Education Centre at Brunel University, Londen

Doelgroep

Leerkrachten groep 8 PO, docenten onderbouw VO, mentoren, zorgcoördinatoren, leerlingbegeleiders, onderwijsbegeleiders VO

Korte omschrijving

During this workshop, Professor Valsa Koshy will introduce a *Critical Thinking* programme, designed by herself and her colleagues, to the delegates. The programme which consists of materials for 40 lessons of 1 hour long – over a 2 year period – and a set of short warm-up problem-solving activities have been trialled by teachers and found effective in encouraging gifted pupils to think creatively and to develop skills of reasoning, evaluation and reflection. Particular objectives of the programme are to enable students to construct powerful and coherent arguments, assess their strength and present them by seeking evidence and considering the credibility of sources. Students are taught how to acknowledge and identify assumptions and draw valid conclusions.

During this practical and interactive session, we will consider:

- How *Critical Thinking* can meet the needs of gifted pupils
- How the activities can be used in the classroom
- The organisational aspects
- How to assess *Critical Thinking* skills
- Examples of activities

14. Slimme kinderen met een stoornis in het autistisch spectrum

Marieke Schuurman, MIB Utrecht

Doelgroep

Geen specifieke doelgroep, voor iedereen die geïnteresseerd is

Korte omschrijving

Sommige leerlingen zijn slim maar kunnen geen wederkerigheid in contact hanteren. Wanneer hebben we te maken met een stoornis in het autistisch spectrum? Waarom is herkenning soms lastig bij slimme leerlingen?

In het theoretisch deel van de workshop besteden we binnen het autistisch spectrum aandacht aan PDD-NOS en het syndroom van Asperger, het belang van diagnostiek en de mogelijkheid van herkenning in de klas.

In het praktische deel gaan we aan het werk met een voorbeeld van de leerstijl van deze leerlingen, we bekijken de voor- en nadelen van heterogene en homogene groepen en gaan na hoe we begeleiding in de school en klas kunnen organiseren in samenwerking met de ouders. Ter ondersteuning van een aantal thema's bekijken we videobeelden.

15. Hoe denk ik? Modules denkvaardigheden voor leerlingen PO en VO

Els Schrover, Centrum voor Begaafdheidsonderzoek, Radboud Universiteit Nijmegen

Doelgroep

Leerkrachten PO en VO, interne begeleiders, zorgcoördinatoren, mentoren, leerlingbegeleiders, onderwijsbegeleiders, ouders

Korte omschrijving

Vanuit nationaal en internationaal onderzoek blijkt steeds opnieuw dat meer- en hoogbegaafde leerlingen moeite hebben met het ontwikkelen van de juiste leerstrategieën. Dit uit zich met name in het VO. De leerstof wordt dan te omvangrijk om in één keer te overzien en de leerlingen moeten zich echt gaan inzetten om de stof te gaan beheersen. Zonder goede begeleiding verzanden hoogbegaafde leerlingen al gauw in de stof, hun cijfers dalen, ze voldoen niet aan verwachtingen en de motivatie voor school kan sterk afnemen.

De modules "leren leren" bieden studievaardigheden aan voor specifieke probleemgebieden waarop meer- en hoogbegaafde leerlingen het vaakst vastlopen: woordjes leren, grote teksten leren, plannen, samenwerken en dergelijke. Het verschil met de bestaande lessen studievaardigheden is dat de inhoud is aangepast aan de specifieke problemen van meer- en hoogbegaafde leerlingen, zoals benoemd door Sternberg 2000 en VanTassel Baska 2003: *The curriculum provides opportunities for metacognition, student reflection on learning process. Students are involved in consciously planning, monitoring, and assessing their own learning for efficient and effective use of time and resources* (VT B 2003).

Het doel van de leermodules is om meer- en hoogbegaafde leerlingen inzicht te bieden in de eigen manier van informatieverwerking. Hoe beter zij begrijpen waar hun eigen kracht en zwakte zit, des te beter zullen ze in staat zijn om optimale schoolresultaten te behalen. Leeropdrachten die traditioneel een enorm obstakel vormen voor hoogbegaafden, zoals bijvoorbeeld woordjes leren voor de vreemde talen, worden op deze manier tot een nieuwe uitdaging gemaakt: nu gaat het er immers om, tegelijk met het woordjes leren, óók (begeleid) meer over de werking van het eigen geheugen te weten te komen.

Er zijn vier modules ontwikkeld:

- I. Geheugen/woordjes leren
- II. Informatie structureren
- III. Doelgericht werken
- IV. Samenwerken/onderhandelen

In de workshop zal een van de modules gepresenteerd worden. **N.B.** Deze modules werden ontwikkeld met subsidie van het Ministerie van OCW.

16. Aandachtspunten voor een effectieve Plusgroep in PO

Nora Steenberg, SLO te Enschede

Doelgroep

Schoolleiding en leerkrachten PO, interne begeleiders, zorgcoördinatoren, ouders, leerplichtambtenaren

Korte omschrijving

(Hoog)begaafde leerlingen hebben naast uitdaging op cognitief gebied behoefte aan contacten met gelijken. Een plusgroep kan dit bieden. Maar hoe krijg je een effectieve plusgroep? In deze workshop wordt ingegaan op het doel, de organisatie, toelatingscriteria, doelgroep, groeps grootte en samenstelling van een plusgroep. Ook het onderwijsaanbod, de wijze van feedback en het omgaan met de resultaten van de plusgroep komen aan bod. Er worden praktijkervaringen van diverse plusgroepen uitgewisseld en u ontvangt een handreiking hoe een plusgroep het best ingericht kan worden.

Inschrijfformulier 'Begaafd in Talent' over hoogbegaafde leerlingen in de klas en in de school

donderdag
19 april 2007
€ 200,-
Dagprogramma
inclusief lunch

€ 230,-
Dag- en
avondprogramma
(inclusief lunch,
avondprogramma en
dinerbuffet,
exclusief
overnachting

vrijdag
20 april 2007
€ 200,-
(inclusief
lunch)

19 en 20 april
2007
€ 400,-
Dagprogramma's
inclusief lunches

€ 430,-
Dag- en avondprogramma's
(inclusief lunches,
avondprogramma en
dinerbuffet,
exclusief overnachting)

overnachting
1 pers. kamer
€ 95,-

overnachting
2 pers. kamer
€ 105,-

Naam kamergenoot:

Datum: Donderdag 19 april en vrijdag 20 april 2007

Plaats: Van der Valk Hotel, Eindhoven

Naam deelnemer:

Naam instelling:

Adres instelling:

Postcode en plaats:

Telefoonnummer:

Faxnummer:

E-mailadres:

Datum:

Handtekening:

Machtiging: Ondergetekende geeft hierbij opdracht aan
CPS eenmalig een bedrag van:

- € 200,-
- € 230,-
- € 400,-
- € 430,-
- € 95,-
- € 105,-

af te schrijven van onderstaande rekening, voor
deelname aan de conferentie. Cursusnr. 43461

Bankrekeningnummer:

Postbankrekening:

Naam rekeninghouder:

Adres rekeninghouder:

Postcode en plaats:

Datum:

Handtekening:

Bij schriftelijke annulering tot 3 weken voor de start van de bijeenkomst worden administratiekosten (€ 20,-) en annuleringskosten (10% van de deelnamekosten) in rekening gebracht. Bij schriftelijke annulering minder dan 3 weken voor aanvang van de bijeenkomst wordt 50% van de deelnamekosten in rekening gebracht. Bij schriftelijke annulering minder dan 5 werkdagen voor aanvraag van de bijeenkomst wordt 100% van de deelnamekosten in rekening gebracht. Voor de uitgebreide annuleringsvoorwaarden van CPS verwijzen wij u naar onze Algemene Voorwaarden.

Mijn voorkeur gaat uit naar de volgende workshops op 19 april 2007:

1e ronde (nummer aangeven):

Sublezing Robin Plüger

reservekeuze:

2e ronde (nummer aangeven):

Sublezing Lianne Hoogveen

reservekeuze:

Mijn voorkeur gaat uit naar de volgende workshops op 20 april 2007:

1e ronde (nummer aangeven):

Sublezing Dorien Hamstra/Greet de Boer

reservekeuze:

2e ronde (nummer aangeven):

Sublezing Lianne Hoogveen

reservekeuze:

Postzegel
niet nodig

CPS Conferentiebureau
Antwoordnummer 319
3800 VB Amersfoort